

Skaitmeninio ugdymo turinio atrinkimas ir autorių teisės

Lina Giedrimienė

Skaitmeninio ugdymo turinio atrinkimas

Lina Giedrimienė

RINKDAMIESI NUOTOLINIO MOKYMO PRIEMONES, ATSIŽVELKITE Į ŠIUOS KRITERIJUS:

- naudotojų amžių (pvz., socialiniuose tinkluose „Facebook“ ir „Messenger“ paskyrą gali kurti ir ja naudotis asmenys nuo 13 metų);
- prieigos atpažinimą (jei priemone planuojate naudotis epizodiškai, nesirinkite tos, kurioje būtinas naudotojų registravimas);
- suderinamumą su kitomis mokymo platformomis. Pvz., jei naudojate failų bendrinimo aplinką „Google Classroom“, išsiaiškinkite, ar galimas priemonės integravimas;
- ar suteikiama galimybė išsaugoti sukurtus juodraščius, dar kartą naudoti sukurtą turinį;
- naudojimo būdą (ar būtinas įdiegti kompiuteryje);
- techninius reikalavimus (kompiuterio, išmaniojo įrenginio). Atkreiptinas dėmesys, kad išmaniųjų telefonų programėlės kuriamos vis naujesnėms versijoms (tokie reikalavimai), todėl turint senesnę modelį gali nepavykti juo naudotis);
- sukurtų išteklių saugojimo apimtis (ar sukuriama vieta turiniui);
- jei naudojama naršyklėje, išsiaiškinti, ar yra specialių ribojimų;
- paslaugos ar programėlės kaina;
- kitų vartotojų rekomendacijos;
- kokių Jūsų asmens duomenų prašoma registruojantis;
- sukurto turinio autorystę. Yra platformų, kuriose, įkeldami savo sukurtą turinį, sutinkate, kad autorystę perima paslaugos teikėjas;
- nuotolinio mokymo priemonės patikimumą.
- asmens duomenų apsaugą ir pasirinktos mokymo priemonės atitiktį mokyklos dokumentams (tvarkai).

BENDROJO DUOMENŲ APSAUGOS REGLAMENTO TAIKYMAS

Pagal Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą (BDAR), ugdymo procese naudojamos priemonės turi būti saugios, todėl, rinkdamiesi mokymo priemones, pasitarkite su asmens duomenų apsaugos pareigūnu dėl pasirinktos ugdymo priemonės saugumo.

Ugdymo procese būtina užtikrinti pakankamą asmens duomenų apsaugą, visapusiai įvertinti galimas rizikas ir priemones, reikalingas tiek šioms rizikoms suvaldyti, tiek organizuoti tinkamą nuotolinio mokymosi procesą. Labai svarbu, kad įstaigoje būtų taikoma bendra nuotolinio mokymo praktika.

Autorių teisės

Lina Giedrimienė

KŪRINIŲ NAUDOJIMAS MOKYMO TIKSLAIS

Naudoti kūrinis mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais, pagal Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 22 straipsnį, be kūrinio autoriaus, ar kito šio kūrinio autorių teisių subjekto leidimo ir be autorinio atlyginimo, tačiau nurodant, jei tai įmanoma, naudojamą šaltinį ir autoriaus vardą, leidžiama:

kaip pavyzdį, mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais, atgaminti nedidelius išleistus kūrinius ar trumpą išleisto kūrinio ištrauką rašytiniu, garso ar vaizdo pavidalu tiek, kiek tai susiję su mokymo programomis ir neviršija mokymui ar moksliniam tyrimui reikalingo masto...

Nustatant, ar kūrinys bus naudojamas nekomerciniais tikslais, turi būti atsižvelgiama į naudojimo paskirtį. Kūrinio naudotojo teisinė forma, organizacinė struktūra ir finansavimo būdas, šiuo atveju, nėra lemiami veiksniai.

KŪRINIŲ NAUDOJIMAS BE AUTORIAUS SUTIKIMO

Yra ir daugiau įstatyme numatytų išimčių, kai galima naudoti kūrinius be autorių leidimo:

- darant kopijas asmeniniams tikslams (netaikoma visai knygai, visam kūriniai ir natoms, architektūros kūriniams, kompiuterių programoms);
- cituojant;
- kūrinių naudojant karikatūrai ar parodijai;
- kūrinius naudojant, kai siekiama išsaugoti bibliotekų, muziejų, archyvų kolekcijas;
- kūrinius naudojant visuomenės informavimo tikslais;
- kūrinius naudojant neįgaliesiems pritaikytais būdais;
- naudojant kūrinius religinėse apeigose;
- kūrinius naudojant visuomenės saugumo tikslais.

KAS NELAIKOMA AUTORIŲ TEISIŲ OBJEKTAIS

Pagal Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymą, autorių teisių objektais nelaikomi:

- 1) idėjos, procedūros, procesai, sistemos, veiklos metodai, koncepcijos, principai, atradimai ar atskiri duomenys;
- 2) teisės aktai, oficialūs administracinio, teisinio ar norminio pobūdžio dokumentai (sprendimai, nuosprendžiai, nuostatai, normos, teritorijų planavimo ir kiti oficialūs dokumentai), taip pat jų oficialūs vertimai;
- 3) oficialūs valstybės simboliai ir ženklai (vėliavos, herbai, himnai, piniginiai ženklai ir kiti valstybės simboliai bei ženklai), kurių apsaugą reglamentuoja kiti teisės aktai;
- 4) oficialiai įregistruoti teisės aktų projektai;
- 5) įprasto pobūdžio informaciniai pranešimai apie įvykius;
- 6) folkloro kūriniai.

Kiekvienas kūrinys, nepaisant jo meninės vertės, turi autorių. Jei kūrinio autorius ir nenurodomas, tai nereiškia, kad jis neturi šeimininko.

AUTORIŲ IR GRETUTINIŲ TEISIŲ ASOCIACIJOS

Jei organizuojate mokyklos renginį, būtinai pasidomėkite, ar neturėtumėte gauti licencijos dėl viešo kūrinių naudojimo. Šiuo atveju, licencijas suteikia autorių ir gretutines teises ginančios organizacijos:

LATGA – ne pelno siekianti nevalstybinė kolektyvo autorių teisių organizacija, kolektyviai administruojanti įvairių sričių autorių (muzikos, literatūros, audiovizualinių, vizualiųjų ir dramos) teisių turėtojų teises, renkanti ir paskirstanti autorinį atlyginimą už kūrinių naudojimą.

AGATA (Lietuvos gretutinių teisių asociacija) – prižiūri Atlikėjų teisių įgyvendinimą Lietuvoje, aktyviai dalyvauja kultūriniame gyvenime ir vykdo visuomenės švietimo veiklą intelektinės nuosavybės teisės srityje. Vienija atlikėjus (muzikantus, aktorius) bei muzikos leidėjus ir rūpinasi jų teisių įgyvendinimu Lietuvoje nuo 1999 metų.

AVAKA (Audiovizualinių kūrinių autorių teisių asociacija) – skirsto atlyginimą teisių turėtojams už retransliavimą kabelinių operatorių tinklais ir kompensacinį atlyginimą už atgaminimą asmeniniais tikslais.

LICENCIJOS

Licencijos žymėjimas	Leidžiama kūrinių naudoti komerciniais tikslais	Leidžiama kūrinių keisti, adaptuoti	Licencijos sąlygos
	+	+	Leidžia platinti, perdirbti kūrinių ir kurti jo pagrindu net ir komerciniais tikslais, su sąlyga, kad bus įvardytas pradinio kūrinio autorius. Tai pati lanksčiausia licencija.
	+	+	Leidžia perdirbti kūrinių ir kurti jo pagrindu net ir komerciniais tikslais, su sąlyga, kad bus nurodyta autorystė ir naujai sukurtas (išvestinis) objektas bus licencijuojamas identiškais sąlygomis. Visi nauji objektai turės tą pačią licenciją, tad ir visi išvestiniai kūriniai leis komercinį panaudojimą.
	+	-	Leidžia ir komercinį tolimesnį platinimą, su sąlyga, kad kūrinys platinamas nepakeistas, ir nurodoma jo autorystė.
	-	+	Leidžia kitiems perdirbti kūrinių ir kurti jo pagrindu nekomerciniais tikslais, ir nors kitų sukurtuose išvestiniuose objektuose bus nurodyta atitinkama autorystė ir jie nebus komerciniai, neprivaloma suteikti licencijos išvestiniams kūriniams tokiais pačiomis sąlygomis.
	-	+	Leidžia kitiems perdirbti kūrinių ir kurti jo pagrindu nekomerciniais tikslais, su sąlyga, kad bus nurodoma autorystė ir kitų naujai sukurti objektai bus licencijuojami tokiais pačiomis sąlygomis.
	-	-	Ši licencija yra pati griežčiausia. Ji leidžia kitiems tik parsisiųsti kūrinius ir dalintis jais su kitais, su sąlyga, kad nurodoma autorystė, tačiau kiti negali niekaip pakeisti šių kūrinių nei panaudoti jų komerciniais tikslais.

„Creative Commons (CC)“ ir „Europeana“ yra organizacijos, siekiančios, kad internete skelbiami objektai būtų prieinami kuo aiškesnėmis teisinėmis sąlygomis. Susipažinkite su kūrybinių bendrijų (CC BY licencijų) ženklavimo reikšmėmis.

Daugiau informacijos autorių teisių tema – šia saityno prieiga:

<https://atviri.emokymai.vu.lt/mod/book/view.php?id=8>.

SUSITARIMAS DĖL KŪRINIŲ NAUDOJIMO

Autorių turtinės teisės gali būti perduodamos sutartimi, paveldėjimo tvarka ir kita įstatymų nustatyta tvarka.

Autorių turtinių teisių perdavimas gali būti visiškas arba dalinis, atlygintinis arba neatlygintinis.

Jeigu Jums reikalingas sutikimas arba jūs, norite suteikti teisę naudotis savo autoriniu kūrinium, turite susitarti dėl naudojimo sąlygų ir numatyti:

- susitarimo formą (pvz.: SMS žinutė, el. laiškas, sutartis ir t. t.);
- susitarimo tipą (licencija ar teisių perdavimas);
- naudojimo būdą (įrašyti, kopijuoti, platinti, viešai atlikti);
- naudojimo laikotarpį;
- naudojimo teritoriją;
- atlygį.

Jei yra keli autoriai, turi būti gautas visų bendraautorių sutikimas. Plačiau apie sutartis (žr. <https://cc.lnb.lt/jusu-sutartis-su-teisiu-turetoju/>).

AUTORIŲ TURBINĖS IR NETURBINĖS TEISĖS

Autoriaus **neturbinės** teisės (autorystės teisė, teisė į autoriaus vardą, teisė į kūrinio neliečiamumą) saugomos neterminuotai, kitiems asmenims neperduodamos.

Turbinės teisės, praėjus tam tikram laikotarpiui (dažniausiai 70 metų po autoriaus mirties), nustoja galioti, ir kūryba tampa laisvai prieinama visuomenei. Terminai numatyti įstatymo penktuoju skirsniu.

ETIŠKAS INFORMACIJOS NAUDOJIMAS

Leidžiama atgaminti **nedidelę** išleisto ar kitaip viešai paskelbto kūrinio dalį tiek originalo kalba, tiek išverstą į kitą kalbą, kaip citatą kitame kūrinyje (be kūrinio), iš kurio paimta citata, be autoriaus ar kito to kūrinio autorių teisių subjekto leidimo, jeigu toks atgaminimas sąžiningas ir jo mastas neviršija citavimo tikslui reikalingo masto.

Cituojant turi būti nurodomas citatos **šaltinis** ir **autoriaus vardas**, jeigu jis nurodytas kūrinyje, iš kurio citata paimta (Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas). Jeigu kito autoriaus mintis cituojama pažodžiui, tekstas išskiriamas kabutėmis arba kursyvu; praleidžiant cituojamo kūrinio vietas (sakinį ar žodžius) citatoje žymimi kupiūros ženklai: <...>, [...].

Cituojant tekstą, naudojamus kito autoriaus grafikus, schemas, diagramas ir t. t., būtina nurodyti šaltinį pagal bibliografinius reikalavimus (autoriaus pavardę, vardo raidę, kūrinio pavadinimą ir leidimo duomenis).

ATSAKOMYBĖ UŽ AUTORYSTĖS PASISAVINIMĄ NUMATYTA LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO 191 STR.:

1. Tas, kas savo vardu išleido arba viešai paskelbė svetimą literatūros, mokslo ar meno kūrinį (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba jo dalį, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.
2. Tas, kas pasinaudodamas tarnybos padėtimi arba panaudodamas psichinę prievartą privertė literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba jo dalies autorių pripažinti kitą asmenį bendraautoriumi ar autoriaus teisių perėmėju arba atsisakyti autorystės teisės, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.
3. Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Apie autorių teises. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos Autorių teisių skyrius (žr. <https://lrkm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/autoriu-teises>).
2. Autorių ir gretutinių teisių įstatymas (žr. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.207019>).
3. Skaitmeninio turinio ženklavimo žinynas ir priemonės. [SKAITMENINIO TURINIO ŽENKLINIMO Į ŽINYNAS IR ĮRANKIAI](#) // Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka.
4. Efektyvus elektroninių mokslo informacijos išteklių naudojimas (žr. <https://open.ktu.edu/course/view.php?id=37>).
5. Medijų ir informacinis raštingumas (žr. <https://atviri.emokymai.vu.lt/course/view.php?id=2>).
6. Apie licencijas (žr. <https://creativecommons.org/licenses/?lang=lt>).
7. Autorių teisės ir citavimas (žr. <https://atviri.emokymai.vu.lt/mod/book/view.php?id=8>).
8. Trys žingsniai dėl nuotolinio ugdymo proceso organizavimo. VDAI, 2020. Prieiga internete: <https://vdai.lrv.lt/uploads/vdai/documents/files/Trys%20zingsniai%20dél%20nuotolinio%20mokymosi%202020-04-07.pdf>.